Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 16 listopada 2016 r.*

Pytanie prejudycjalne — Własność intelektualna i przemysłowa — Dyrektywa 2001/29/WE — Prawo autorskie i prawa pokrewne — Artykuły 2 i 3 — Prawa do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania utworów — Zakres — Książki niedostępne niebędące przedmiotem publikacji lub dalszej publikacji — Uregulowanie krajowe powierzające organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi wykonywanie praw do cyfrowego wykorzystania w celach handlowych książek niedostępnych — Prawne domniemanie zgody autorów — Brak mechanizmu gwarantującego skuteczne i zindywidualizowane informowanie autorów

W sprawie C-301/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Conseil d'État (radę stanu, Francja) postanowieniem z dnia 6 maja 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 19 czerwca 2015 r., w postępowaniu:

Marc Soulier,

Sara Doke

przeciwko

Premier ministre,

Ministre de la Culture et de la Communication

przy udziale:

Société française des intérêts des auteurs de l'écrit (SOFIA),

Joëlle Wintrebert i in.,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, M. Vilaras, J. Malenovský (sprawozdawca), M. Safjan i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 maja 2016 r.,

* Język postępowania: francuski.

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu M. Souliera i S. Doke przez adwokata F. Macreza,

— w imieniu Société française des intérêts des auteurs de l'écrit (SOFIA) przez adwokatów C. Carona i C. Fouquet,

— w imieniu rządu francuskiego przez D. Colasa i D. Segoina, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, D. Hadrouška oraz S. Šindelkovą, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego, M. Hellmanna oraz D. Kuon, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez S. Fiorentina, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, M. Drwęckiego i M. Nowaka, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez J. Hottiaux, J. Samnaddę oraz T. Scharfa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 lipca 2016 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 2 i 5 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między Markiem Soulierem i Sarą Doke a Premier ministre (premierem) i ministre de la Culture et de la Communication (ministrem kultury i komunikacji) w kwestii legalności décret nº 2013-182, du 27 février 2013, portant application des articles L. 134-1 à L. 134-9 du code de la propriété intellectuelle et relatif à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XXème siècle (dekretu nr 2013-182 z dnia 27 lutego 2013 r. w sprawie stosowania art. od L. 134-1 do L. 134-9 kodeksu własności intelektualnej dotyczącego cyfrowego wykorzystania książek niedostępnych z XX wieku) (JORF z dnia 1 marca 2013 r., s. 3835).

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

Konwencja berneńska

3 Artykuł 2 Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych (akt paryski z dnia 24 lipca 1971 r.), w brzmieniu uwzględniającym zmiany z dnia 28 września 1979 r. (zwanej dalej „konwencją berneńską"), stanowi, w szczególności, w ust. 1 i 6:

„1. Określenie »dzieła literackie i artystyczne« obejmuje wszystkie dzieła literackie, naukowe i artystyczne, bez względu na sposób lub formę ich wyrażenia, takie jak książki […].

[…]

6. Wyżej wymienione dzieła korzystają z ochrony we wszystkich państwach należących do Związku. Ochrona ta jest wykonywana na rzecz autora i jego następców prawnych".

4 Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 3 konwencji berneńskiej

„1. Na podstawie niniejszej konwencji ochrona przysługuje:

a) autorom będącym obywatelami jednego z państw należących do Związku w odniesieniu do ich dzieł opublikowanych lub nieopublikowanych;

[…]

3. Przez »dzieła opublikowane« należy rozumieć dzieła wydane za zgodą ich autorów, bez względu na sposób wytworzenia egzemplarzy, byle tylko forma udostępnienia tych ostatnich czyniła zadość racjonalnym potrzebom odbiorców, biorąc pod uwagę charakter dzieła […]".

5 Artykuł 5 tej konwencji przewiduje, w szczególności, w ust. 1 i 2:

„1. W odniesieniu do dzieł, co do których autorom przysługuje ochrona na podstawie niniejszej konwencji, autorzy w państwach należących do Związku innych niż państwa pochodzenia dzieła korzystają z praw, jakie odpowiednie ustawy przyznają aktualnie lub przyznają w przyszłości swoim [ich] obywatelom, jak też z praw specjalnie przyznanych przez niniejszą konwencję.

2. Korzystanie z tych praw i ich wykonywanie nie wymaga spełnienia żadnych formalności; korzystanie i wykonywanie tych praw nie jest uzależnione od istnienia ochrony w państwie pochodzenia dzieła. A zatem poza postanowieniami niniejszej konwencji zakres ochrony, jak też środki jej dochodzenia zapewnione autorowi w celu ochrony jego praw są normowane wyłącznie przez ustawodawstwo państwa, w którym żąda się ochrony".

6 Artykuł 9 wspomnianej konwencji stanowi, w szczególności, w ust. 1:

„Autorzy dzieł literackich i artystycznych chronionych przez niniejszą konwencję korzystają z wyłącznego prawa udzielania zezwolenia na reprodukcję tych dzieł, bez względu na sposób i na formę, w których miałaby ona nastąpić".

7 Artykuł 11bis cytowanej konwencji stanowi, w szczególności, w ust. 1:

„Autorzy dzieł literackich i artystycznych korzystają z wyłącznego prawa udzielania zezwoleń na:

[…]

2) wszelkie publiczne rozpowszechnianie za pomocą środków przekazu przewodowego lub bezprzewodowego dzieł nadawanych drogą radiowo-telewizyjną, jeśli to rozpowszechnianie jest dokonywane przez inną organizację niż ta, która je nadała pierwotnie;

[…]”.

Traktat WIPO o prawie autorskim

8 Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) przyjęła w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r. traktat WIPO o prawie autorskim (zwany dalej „TPA”). Traktat ten został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. 2000, L 89, s. 6).

9 Zgodnie z art. 1 ust. 4 TPA, zatytułowanym „Stosunek do konwencji berneńskiej”:

„Umawiające się strony zastosują się do artykułów l do 21 oraz załącznika do konwencji berneńskiej”.

Prawo Unii

10 Motywy 9, 15 i 32 dyrektywy 2001/29 wskazują:

„(9) Wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych opiera się na wysokim poziomie ochrony, odkąd [ponieważ] prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej. Ich ochrona zapewnia utrzymanie i rozwój kreatywności w interesie autorów, artystów wykonawców, producentów, konsumentów, kultury i gospodarki, jak również szerokiej publiczności. Własność intelektualną uznano więc za integralną część własności.

[…]

(15) Konferencja dyplomatyczna, która odbyła się w grudniu 1996 r. pod patronatem Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO), doprowadziła do przyjęcia dwóch nowych traktatów, traktatu WIPO o prawie autorskim i traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i nagraniach, które dotyczą odpowiedniej ochrony autorów i ochrony artystów wykonawców oraz producentów fonogramów. Traktaty te istotnie uaktualniają międzynarodową ochronę praw autorskich oraz pokrewnych, również w odniesieniu do tego, co nazywane jest »agendą cyfrową«, i poprawiają środki walki z piractwem w skali ogólnoświatowej. [Unia Europejska] i większość państw członkowskich podpisały już traktaty i obecnie [w Unii] i państwach członkowskich trwa procedura ratyfikacyjna. Niniejsza dyrektywa również zmierza do wdrożenia niektórych z tych nowych zobowiązań międzynarodowych.

[…]

(32) Niniejsza dyrektywa zawiera wyczerpujące wyliczenie wyjątków i ograniczeń dla prawa do zwielokrotniania i prawa do publicznego udostępniania utworu. Niektóre wyjątki lub ograniczenia odnoszą się jedynie do prawa do zwielokrotniania, jeżeli jest to właściwe. Lista w należyty sposób uwzględnia różnorodność tradycji prawnych państw członkowskich,

a jednocześnie ma za zadanie zapewnić [prawidłowe] funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Państwa członkowskie powinny w sposób spójny stosować te wyjątki i ograniczenia, co zostanie ustalone podczas oceniania wdrożenia przepisów w przyszłości".

11 Artykuł 2 dyrektywy 2001/29, zatytułowany „Prawo do zwielokrotniania utworu", stanowi:

„Państwa członkowskie przewidują wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie, w całości lub częściowo:

a) dla autorów – w odniesieniu do ich utworów;

[…]".

12 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do publicznego udostępniania utworów i prawo podawania do publicznej wiadomości innych przedmiotów objętych ochroną", przewiduje:

„Państwa członkowskie powinny zapewnić autorom wyłączne prawo do zezwalania – lub zabraniania [tego] – na jakiekolwiek publiczne udostępnianie ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, włączając podawanie do publicznej wiadomości ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mają do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie".

13 Artykuł 5 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Wyjątki i ograniczenia", stanowi, w szczególności, w ust. 2 i 3, że w przypadkach, które wymienia, państwa członkowskie mogą przewidzieć różne wyjątki i ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania i prawa do publicznego udostępniania utworów, o których mowa w art. 2 i 3 tej dyrektywy.

Prawo francuskie

14 Loi n° 2012-287, du 1 er **mars 2012, relative à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XX ème siècle (ustawa nr 2012-287 z dnia 1 marca 2012 r. dotycząca cyfrowego wykorzystania książek niedostępnych z XX wieku) (JORF z dnia 2 marca 2012 r., s. 3986) uzupełniła tytuł III księgi I części pierwszej kodeksu własności intelektualnej, poświęcony wykonywaniu praw powiązanych z prawem autorskim, wprowadzając rozdział IV, zatytułowany „Przepisy szczególne dotyczące cyfrowego wykorzystania książek niedostępnych", na który składają się przepisy artykułów od L. 134-1 do L. 134-9 rzeczonego kodeksu. Niektóre z tych artykułów zostały następnie zmienione albo uchylone przez loi n° 2015-195, du 20 février 2015, portant diverses dispositions d'adaptation au droit de l'Union européenne dans les domaines de la propriété littéraire et artistique et du patrimoine culturel (ustawę nr 2015-195 z dnia 20 lutego 2015 r. ustanawiającą przepisy służące dostosowaniu do prawa Unii Europejskiej w dziedzinie własności literackiej i artystycznej oraz dziedzictwa kulturowego) (JORFz dnia 22 lutego 2015, s. 3294)**.

15 Artykuły od L. 134-1 do L. 134-9 kodeksu własności intelektualnej, które wynikają z tych dwóch ustaw, brzmią następująco:

„Artykuł L. 134-1

Do celów niniejszego rozdziału książka niedostępna to książka opublikowana we Francji przed dniem 1 stycznia 2001 r., która nie jest już przedmiotem komercyjnego rozpowszechniania przez wydawcę i która nie jest obecnie przedmiotem publikacji w formie drukowanej ani w formie cyfrowej.

Artykuł L. 134-2

Tworzy się publiczną bazę danych, ogólnodostępną i wolną od opłat w ramach usługi publicznego udostępniania internetowego, w której ewidencjonowane są książki niedostępne. Bibliothèque nationale de France (biblioteka narodowa Francji) zapewnia jej wdrożenie, aktualizację i zamieszczenie w niej wszystkich informacji, o których mowa w art. L. 134-4, L. 134-5 i L. 134-6.

[…]

Artykuł L. 134-3

I. W przypadku gdy książka widnieje w bazie danych, o której mowa w art. L. 134-2, od co najmniej sześciu miesięcy, prawo do udzielania zezwolenia na jej zwielokrotnianie oraz jej przedstawienie w formie cyfrowej jest wykonywane przez organizację upoważnioną do pobierania i dystrybucji opłat regulowanych przez przepisy tytułu II księgi III niniejszej części, zatwierdzoną w tym celu przez ministra właściwego do spraw kultury.

Z wyjątkiem przypadków określonych w akapicie trzecim art. L. 134-5 zwielokrotnianie i przedstawienie książki w formie cyfrowej są dozwolone za wynagrodzeniem, w sposób niewyłączny i przez czas ograniczony do pięciu lat, na zasadzie odnawialności.

II. Zatwierdzone organizacje posiadają legitymację do działania przed sądem w celu obrony praw, które zostały im powierzone.

III. Zatwierdzenie, o którym mowa w pkt I, wydaje się przy uwzględnieniu:

[…]

2° parytetowej reprezentacji autorów i wydawców wśród członków i w organach zarządzających;

[…]

5° sprawiedliwego charakteru reguł podziału otrzymywanych kwot między osoby uprawnione, niezależnie od tego, czy są one stronami umowy wydawniczej. Wysokość kwot otrzymywanych przez autora lub autorów książki nie może być niższa od wysokości kwot otrzymywanych przez wydawcę;

6° adekwatności środków dowodowych, którymi organizacja zamierza posługiwać się przy identyfikacji i odnajdywaniu podmiotów praw autorskich w celu podziału otrzymywanych kwot;

[…]

Artykuł L. 134-4

I. Autor książki niedostępnej lub wydawca posiadający prawo do zwielokrotniania tej książki w formie drukowanej może sprzeciwić się wykonaniu prawa zezwalania, o którym mowa w art. L. 134-3 pkt I akapit pierwszy, przez zatwierdzoną organizację upoważnioną do pobierania i dystrybucji opłat. O sprzeciwie tym powiadamiany jest na piśmie organ, o którym mowa w art. L. 134-2 akapit pierwszy, nie później niż sześć miesięcy od umieszczenia danej książki w bazie danych, o której mowa w tym akapicie.

[…]

Artykuł L. 134-5

W razie braku zgłoszenia sprzeciwu przez autora lub wydawcę z upływem terminu, o którym mowa w art. L. 134-4 pkt I, organizacja upoważniona do pobierania i dystrybucji opłat proponuje zezwolenie na zwielokrotnianie i przedstawienie w formie cyfrowej książki niedostępnej wydawcy posiadającemu prawo do zwielokrotniania tej książki w formie drukowanej.

[…]

Zezwolenie na wykorzystanie, o którym mowa w akapicie pierwszym, jest udzielane przez organizację upoważnioną do pobierania i dystrybucji opłat na zasadzie wyłączności na okres 10 lat, przedłużany w sposób dorozumiany.

[…]

W przypadku braku akceptacji propozycji, o której mowa w akapicie pierwszym […], zwielokrotniania i przedstawienia książki w formie cyfrowej może dokonywać, na warunkach przewidzianych w art. L. 134-3 pkt I akapit drugi, organizacja upoważniona do pobierania i dystrybucji opłat.

[…]

Artykuł L. 134-6

Autor i wydawca posiadający prawo do zwielokrotniania książki niedostępnej w postaci drukowanej mogą w każdym momencie wspólnie zawiadomić organizację upoważnioną do pobierania i dystrybucji opłat, o której mowa w art. L. 134-3, o podjęciu przez nich decyzji o odebraniu jej prawa do udzielania zezwolenia na zwielokrotnianie i przedstawienie tej książki w formie cyfrowej.

Autor książki niedostępnej może w każdej chwili podjąć decyzję o odebraniu organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat, o której mowa w art. L. 134-3, prawa do udzielania zezwolenia na zwielokrotnianie i przedstawienie książki w formie cyfrowej, jeżeli udowodni, że jest jedynym posiadaczem praw określonych w art. L. 134-3. O tej decyzji informuje organizację.

[…]

Artykuł L. 134-7

Szczegółowe przepisy dotyczące stosowania niniejszego rozdziału, w szczególności warunki dostępu do bazy danych, o której mowa w art. L. 134-2, charakter oraz format zgromadzonych danych oraz sposoby ogłaszania zapewniające możliwie najlepsze poinformowanie podmiotów praw autorskich, warunki udzielania i cofania zatwierdzeń organizacji upoważnionych do pobierania i dystrybucji opłat przewidzianych w art. L. 134-3 są określone w dekrecie Conseil d'État.

Artykuł L. 134-9

W drodze odstępstwa od przepisów trzech pierwszych akapitów art. L. 321-9 organizacje zatwierdzone, o których mowa w art. L. 134-3, wykorzystują do działań w zakresie pomocy w twórczości, do działań w zakresie szkolenia autorów dzieł literackich i do działań wspierających czytelnictwo realizowanych przez biblioteki kwoty uzyskane z tytułu wykorzystywania książek niedostępnych, które nie mogły zostać rozdystrybuowane, ponieważ nie można było zidentyfikować lub odnaleźć ich odbiorców przed upływem terminu ustanowionego w ostatnim akapicie art. L. 321-1.

[…]".

16 Szczegółowe przepisy dotyczące stosowania artykułów od L. 134-1 do L. 134-9 kodeksu własności intelektualnej zostały następnie określone, zgodnie z art. L. 134-7 tego kodeksu, w dekrecie nr 2013-182, który między innymi wprowadził do wspomnianego kodeksu art. R. 134-11, zgodnie z którym:

„Sposoby ogłaszania, o których mowa w art. L. 134-7, obejmują kampanię informacyjną prowadzoną z inicjatywy ministra właściwego do spraw kultury w powiązaniu z organizacjami upoważnionymi do pobierania i dystrybucji opłat oraz organizacji zawodowych z branży wydawniczej.

Kampania ta obejmuje przedstawienie ram prawnych w ramach usługi publicznego udostępniania internetowego, akcje mailingowe, publikację wkładek w prasie krajowej oraz zamieszczanie banerów w informacyjnych serwisach internetowych.

Kampania rozpoczyna się w dniu określonym w art. R. 134-1 akapit pierwszy i trwa przez okres sześciu miesięcy".

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

17 W rozumieniu kodeksu własności intelektualnej „książka niedostępna" oznacza książkę opublikowaną we Francji przed dniem 1 stycznia 2001 r., która nie jest już przedmiotem komercyjnego rozpowszechniania ani przedmiotem publikacji w formie drukowanej lub cyfrowej. Artykuły od L. 134-1 do L.134-9 tego kodeksu ustanowiły ramy prawne pozwalające na ponowne udostępnienie tych książek poprzez organizację ich handlowego wykorzystania w formie cyfrowej. Dekret nr 2013-182 sprecyzował szczegółowe zasady stosowania tych przepisów.

18 Skargą zarejestrowaną w dniu 2 maja 2013 r. M. Soulier i S. Doke, będący oboje autorami dzieł literackich, wnieśli do Conseil d'État (Francja) o uchylenie dekretu nr 2013-182.

19 Na poparcie swoich żądań podnieśli oni w szczególności, że art. od L. 134-1 do L. 134-9 kodeksu własności intelektualnej ustanawiają wyjątek lub ograniczenie w odniesieniu do wyłącznego prawa do zwielokrotniania przewidzianego w art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, które nie figurują wśród wyjątków lub ograniczeń wymienionych wyczerpująco w art. 5 tego aktu.

20 Syndicat des écrivains de langue française (związek pisarzy francuskojęzycznych, SELF), stowarzyszenie Autour des auteurs i 35 osób fizycznych wstąpiło następnie do postępowania w charakterze interwenientów popierających żądania M. Souliera i S. Doke.

21 W swoich odpowiedziach na skargę zarówno Premier ministre, jak i ministre de la Culture et de la Communication wnieśli o oddalenie tych żądań.

22 Następnie SOFIA wstąpiła do postępowania w charakterze interwenienta i także wniosła o oddalenie owych żądań. SOFIA jest organizacją tworzoną przez autorów i wydawców zgodnie z określonym parytetem, której powierzono zarządzanie prawem do zezwalania na zwielokrotnianie i przedstawianie w formie cyfrowej książek niedostępnych, prawem do publicznego użyczania, a także wynagrodzeniem z tytułu cyfrowej kopii na użytek prywatny w dziedzinie piśmiennictwa.

23 Oddaliwszy wszystkie zarzuty M. Souliera i S. Doke oparte na podstawach prawnych innych niż art. 2 i 5 dyrektywy 2001/29, sąd odsyłający przeszedł do rozpatrzenia zarzutów opartych na tych właśnie przepisach, uznając na wstępie, że rozstrzygnięcie tego aspektu sporu zależy od wykładni, jaką należy nadać owym artykułom.

24 W tych okolicznościach Conseil d'État postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy [art. 2 i 5] dyrektywy 2001/29 sprzeciwiają się temu, aby uregulowanie takie jak to [ustanowione przez artykuły od L. 134-1 do L. 134-9 kodeksu własności intelektualnej] powierzało organizacjom upoważnionym do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do udzielania zezwolenia na zwielokrotnianie i przedstawianie w formie cyfrowej »książek niedostępnych«, pozwalając jednocześnie autorom tych książek lub innym podmiotom praw autorskich do tych książek na zgłoszenie sprzeciwu wobec tego wykonywania lub na jego powstrzymanie na warunkach zdefiniowanych w tym uregulowaniu?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

Uwagi wstępne

25 Z jednej strony bezsporne jest, że omawiane w postępowaniu głównym uregulowanie krajowe dotyczy nie tylko prawa do zezwalania na zwielokrotnianie książek niedostępnych w formie cyfrowej w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, ale również do prawa do zezwalania na ich przedstawienie w tej formie, oraz że takie przedstawienie stanowi „publiczne udostępnianie" w rozumieniu art. 3 ust. 1 wspomnianej dyrektywy.

26 Z drugiej strony owo uregulowanie nie jest objęte zakresem żadnego z wyjątków i ograniczeń, jakie państwa członkowskie mogą wprowadzić na podstawie art. 5 dyrektywy 2001/29 w odniesieniu do praw do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania utworów przewidzianych w art. 2 lit. a) i w art. 3 ust. 1 tej dyrektywy. Lista wyjątków i ograniczeń dopuszczonych przez wspomnianą dyrektywę ma zaś charakter wyczerpujący, co wynika z motywu 32 tego aktu.

27 Wynika stąd, że art. 5 dyrektywy 2001/29 jest pozbawiony znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu głównym.

28 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe, takie jak to omawiane w postępowaniu głównym, powierzało organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do zezwalania na zwielokrotnianie i na publiczne udostępnianie w formie cyfrowej książek niedostępnych, pozwalając jednocześnie autorom tych książek lub innym podmiotom praw autorskich do tych książek na zgłoszenie sprzeciwu wobec tego wykonywania lub na jego powstrzymanie na warunkach zdefiniowanych w tym uregulowaniu.

Odpowiedź Trybunału

29 Artykuł 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 stanowią, odpowiednio, że państwa członkowskie przyznają autorom wyłączne prawo do zezwalania na bezpośrednie lub pośrednie zwielokrotnianie ich utworów przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie lub do zakazania takiego zwielokrotniania, a także wyłączne prawo do zezwalania na publiczne udostępnianie ich utworów lub do zakazania takiego udostępniania.

30 W tym względzie należy na wstępie zauważyć, że ochrona, jaką przepisy te przyznają autorom, musi mieć szeroki zakres (wyroki: z dnia 16 lipca 2009 r., Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, pkt 43; z dnia 1 grudnia 2011 r., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, pkt 96).

31 W rezultacie ochronę tę należy rozumieć w szczególności w ten sposób, że nie ogranicza się ona do posiadania praw zagwarantowanych przez art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, ale rozciąga się także na wykonywanie tych praw.

32 Taka wykładnia znajduje potwierdzenie w konwencji berneńskiej, do której art. 1–21 Unia zobowiązała się stosować na mocy art. 1 ust. 4 TPA, którego Unia jest stroną i którego wdrożenie jest celem dyrektywy 2001/29, jak wskazuje jej motyw 15. Z art. 5 ust. 2 konwencji berneńskiej wynika bowiem, że ochrona, jaką gwarantuje ona autorom, rozciąga się zarówno na posiadanie, jak i na wykonywanie praw do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania utworu, o których mowa w jej art. 9 ust. 1 i art. 11bis ust. 1, a które są analogiczne do praw chronionych dyrektywą 2001/29.

33 Następnie podkreślenia wymaga, że prawa gwarantowane autorom przez art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 mają charakter prewencyjny, w tym znaczeniu, że wszelkie akty zwielokrotniania utworu lub jego publicznego udostępniania przez osobę trzecią wymagają uprzedniej zgody jego autora (w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania zob. podobnie wyroki: z dnia 16 lipca 2009 r., Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, pkt 57, 74; z dnia 4 października 2011 r., Football Association Premier League i in., C-403/08 i C-429/08, EU:C:2011:631, pkt 162; w odniesieniu do prawa publicznego udostępniania utworu zob. podobnie wyroki: z dnia 15 marca 2012 r., SCF Consorzio Fonografici, C-135/10, EU:C:2012:140, pkt 75; z dnia 13 lutego 2014 r., Svensson i in., C-466/12, EU:C:2014:76, pkt 15).

34 Wynika stąd, że z zastrzeżeniem wyjątków i ograniczeń przewidzianych w sposób wyczerpujący w art. 5 dyrektywy 2001/29 wszelkie korzystanie z utworu przez osobę trzecią bez takiej uprzedniej zgody należy uznać za naruszenie praw autorskich do tego utworu (zob. podobnie wyrok z dnia 27 marca 2014 r., UPC Telekabel Wien, C-314/12, EU:C:2014:192, pkt 24, 25).

35 Niemniej jednak art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 nie precyzują sposobu, w jaki owa uprzednia zgoda autora musi zostać wyrażona, wobec czego przepisy te nie mogą być interpretowane jako narzucające, by taka zgoda została udzielona bezwzględnie w sposób wyraźny. Przeciwnie, należy uznać, że wspomniane przepisy dopuszczają także wyrażenie tej zgody w sposób dorozumiany.

36 I tak w sprawie, której przedmiotem było pytanie dotyczące pojęcia „nowej publiczności", Trybunał stwierdził, że w sytuacji gdy autor zezwolił uprzednio w sposób wyraźny i bezwarunkowy na publikację swoich artykułów w serwisie internetowym wydawcy prasy, bez zastosowania dodatkowo środków technicznych ograniczających dostęp do tych utworów za pośrednictwem innych serwisów internetowych, można uznać w istocie, że autor ten wyraził zgodę na udostępnienie tych utworów ogółowi internautów (zob. podobnie wyrok z dnia 13 lutego 2014 r., Svensson i in., C-466/12, EU:C:2014:76, pkt 25–28, 31).

37 Cel ochrony na wysokim poziomie, do którego odwołuje się motyw 9 dyrektywy 2001/29, wymaga jednak, by warunki, w jakich można dopuścić dorozumianą zgodę, były ściśle określone, tak aby nie pozbawić znaczenia samej zasady uprzedniej zgody autora.

38 W szczególności każdy autor musi zostać skutecznie poinformowany o zamierzonym korzystaniu z jego utworu przez osobę trzecią oraz o dostępnych mu środkach pozwalających na sprzeciwienie się temu, gdyby taka była jego wola.

39 W braku wcześniejszego skutecznego poinformowania o takim zamierzonym korzystaniu autor nie jest bowiem w stanie zająć stanowiska w jego kwestii, a w rezultacie, w razie potrzeby, zakazać takiego korzystania, wobec czego już samo istnienie jego dorozumianej zgody w tym zakresie pozostaje czysto hipotetyczne.

40 W konsekwencji, jeżeli brakuje gwarancji zapewniających faktyczne informowanie autorów o zamierzonym korzystaniu z ich utworów oraz o dostępnych im środkom pozwalającym za zakazanie tego korzystania, to nie mogą oni de facto w ogóle zająć stanowiska w kwestii takiego korzystania.

41 Co się tyczy uregulowania krajowego takiego jak to omawiane w postępowaniu głównym, należy zauważyć, że powierza ono upoważnionej organizacji wykonywanie prawa do zezwalania na cyfrowe wykorzystanie książek niedostępnych, pozwalając jednocześnie autorom tych książek na wyrażenie sprzeciwu przed skorzystaniem z tego prawa w okresie sześciu miesięcy od momentu umieszczenia wspomnianych książek w bazie danych utworzonej w tym celu.

42 Skorzystanie z prawa do zgłoszenia sprzeciwu ustanowionego przez to uregulowanie na rzecz wszystkich podmiotów praw autorskich do omawianych książek, a w szczególności na rzecz ich autorów, skutkuje zatem zakazaniem wykorzystania tych utworów, natomiast brak sprzeciwu danego autora w określonym terminie można interpretować w świetle art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 jako wyrażenie przez niego domyślnej zgody na wspomniane wykorzystanie.

43 Z postanowienia odsyłającego nie wynika jednak, by wspomniane uregulowanie ustanawiało mechanizm gwarantujący skuteczne i zindywidualizowane informowanie autorów. Nie jest więc wykluczone, że w rzeczywistości niektórzy autorzy, których to dotyczy, nie są nawet świadomi zamierzonego wykorzystania ich utworów, a zatem nie są oni w stanie zająć w tej kwestii żadnego stanowiska, czy to na korzyść, czy na niekorzyść takiego wykorzystania. W tych okolicznościach sam brak sprzeciwu z ich strony nie może zostać uznany za dorozumiane wyrażenie przez nich zgody na takie wykorzystanie.

44 Jest tak tym bardziej, że takie uregulowanie dotyczy książek, które będąc w przeszłości przedmiotem publikacji lub komercyjnego rozpowszechniania, obecnie nie są już publikowane i rozpowszechniane. Ten szczególny kontekst stoi na przeszkodzie temu, by można było racjonalnie założyć, że wszyscy autorzy tych książek „zapomnianych", w braku sprzeciwu z ich strony, wyrażają zgodę na „wskrzeszenie" swoich utworów w celu ich handlowego wykorzystania w formie cyfrowej.

45 Prawdą jest, że dyrektywa 2001/29 nie stoi na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe takie jak to omawiane w postępowaniu głównym wytyczało w interesie kulturalnym konsumentów i społeczeństwa w ogóle cel taki jak cyfrowe wykorzystanie książek niedostępnych. Jednakże realizacja owych celu i interesu nie może usprawiedliwiać nieprzewidzianego przez prawodawcę Unii odstępstwa od ochrony zapewnionej autorom przez tę dyrektywę.

46 Wreszcie należy zauważyć, że uregulowanie takie jak to omawiane w postępowaniu głównym pozwala autorom w szczególności na położenie kresu handlowemu wykorzystaniu ich utworów w formie cyfrowej bądź to w drodze działania w porozumieniu z wydawcami tych utworów w formie drukowanej, bądź to samodzielnie, pod warunkiem jednak, w tym drugim przypadku, przedstawienia dowodu na to, iż są jedynymi podmiotami praw autorskich do wspomnianych utworów.

47 W tym względzie, po pierwsze, konieczne jest przypomnienie, że z wyłącznego charakteru praw do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania utworu przewidzianych w art. 2 lit. a) i w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 wynika, iż autorzy są jedynymi osobami, którym dyrektywa ta przyznaje, na zasadzie nabycia pierwotnego, prawo do rozporządzania ich utworami (zob. podobnie wyrok z dnia 9 lutego 2012 r., Luksan, C-277/10, EU:C:2012:65, pkt 53).

48 W świetle powyższego, chociaż dyrektywa 2001/29 nie zabrania państwom członkowskim przyznania dodatkowo określonych uprawnień lub określonych korzyści osobom trzecim takim jak wydawcy, to jednak może to nastąpić pod warunkiem, że owe uprawnienia i korzyści nie będą naruszały praw, jakie wspomniana dyrektywa przyznaje autorom tytułem wyłącznym (zob. podobnie wyrok z dnia 12 listopada 2015 r., Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, pkt 47–49).

49 W konsekwencji należy stwierdzić, że w wypadku gdy autor utworu zdecyduje – w ramach stosowania uregulowania takiego jak to omawiane w postępowaniu głównym – o zakończeniu na przyszłość wykorzystania tego utworu w formie cyfrowej, musi on móc skorzystać z tego prawa, nie będąc uzależnionym, w pewnych przypadkach, od zgodnej woli osób innych niż osoby, którym autor ten uprzednio zezwolił na takie cyfrowe wykorzystanie, a zatem od zgody wydawcy, który zresztą posiada jedynie prawa do wykorzystania wspomnianego utworu w formie drukowanej.

50 Po drugie, z art. 5 ust. 2 konwencji berneńskiej wynika, że ze względów wskazanych w pkt 32 niniejszego wyroku Unia musi zapewnić, by posiadanie i wykonywanie praw do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania utworów przyznanych twórcom przez tę konwencję i stanowiących odpowiednik praw przewidzianych w art. 2 lit. a) i w art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 nie wymagało spełnienia żadnych formalności.

51 Powyższe oznacza w szczególności, że w ramach uregulowania takiego jak uregulowanie omawiane w postępowaniu głównym autor utworu musi mieć możliwość położenia kresu wykonywaniu przez osobę trzecią przysługujących mu do tego utworu praw do cyfrowego wykorzystania i w ten sposób zakazania tej osobie jakiegokolwiek przyszłego wykorzystania w tej formie, bez konieczności dopełnienia uprzednio w określonych przypadkach formalności w postaci dowiedzenia, że inne osoby nie są podmiotami innych praw do wspomnianego utworu, takich jak praw dotyczących jego wykorzystania w formie drukowanej.

52 Zważywszy na ogół powyższych rozważań, odpowiedź na postawione pytanie winna brzmieć: art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe, takie jak uregulowanie omawiane w postępowaniu głównym, powierzało organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne udostępnianie w formie cyfrowej książek „niedostępnych", a mianowicie książek opublikowanych we Francji przed dniem 1 stycznia 2001 r., które nie są już przedmiotem komercyjnego rozpowszechniania ani przedmiotem publikacji w formie drukowanej lub cyfrowej, nawet jeśli pozwala jednocześnie autorom tych książek lub innym podmiotom praw autorskich do tych książek na zgłoszenie sprzeciwu wobec tego wykonywania lub na jego powstrzymanie na warunkach zdefiniowanych w tym uregulowaniu.

W przedmiocie kosztów

53 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe, takie jak uregulowanie omawiane w postępowaniu głównym, powierzało organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne udostępnianie w formie cyfrowej książek „niedostępnych", a mianowicie książek opublikowanych we Francji przed dniem 1 stycznia 2001 r., które nie są już przedmiotem komercyjnego rozpowszechniania ani przedmiotem publikacji w formie drukowanej lub cyfrowej, nawet jeśli pozwala jednocześnie autorom tych książek lub innym podmiotom praw autorskich do tych książek na zgłoszenie sprzeciwu wobec tego wykonywania lub na jego powstrzymanie na warunkach zdefiniowanych w tym uregulowaniu.

Podpisy